

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

5. Сборник научных трудов по материалам международной научно – практической конференции «Инновационный потенциал бухгалтерского учета и экономического анализа», Новосибирск, 2014 г.
6. Таштанова Н.Н. «НИОКР как объект учета в инновационной деятельности», Сборник материалов IV международной научно-практической конференции «Экономико-правовые аспекты сотрудничества государств – участников Евразийского экономического союза». Представительство АО «Центр международных программ» в РФ совместно с Финансовым университетом при Правительстве Российской Федерации, г.Москва, 2015г. – 305-309 с.
7. А.С.Садиева, Э.М.Тлеуова: Финансовый учет 1: Учебное пособие.- Астана: изд. КазУЭФМТ, 2010 г. – 293 с.

УДК 346.18

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ

Мергенбаева Малика Әділжанқызы

malika.mali2016@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ «Есеп және Аудит» мамандығының 3-курс студенті, Астана
Ғылыми жетекшісі –Тажикенова Сапия Каргабаевна

Мемлекеттік аудит Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес экономиканың әр түрлі салалары мен аясында жүзеге асырылады.[1] Тиімділік аудитін өткізу кезінде сыртқы мемлекеттік аудит органдары мемлекеттік аудиттің тақырыптық (арнайы) түрлерін жүргізе алады. Есеп комитеті мен тексеру комиссиялары жүргізетін тиімділік аудитінің ерекше түрлерінің бағыттарына жатады (1-сурет):

- экологиялық (қоршаған ортаны қорғау саласындағы аудит);
- стратегиялық (республикалық бюджетті атқару және мемлекет активтерін пайдалану бөлігінде Қазақстан Республикасының мемлекеттік жоспарлау жүйесі құжаттарының іске асырылуын бағалауды);
- IT аудит (ақпараттық технологиялар саласындағы аудит);
- мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген, сондай-ақ, мемлекет кепілгерліктері бойынша борышты қалыптастыру және басқару;
- ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, акционері мемлекет болып табылатын ұлттық компаниялардың даму стратегиялары мен даму жоспарларының іске асырылуын бағалауды, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің экономиканың немесе экономиканың жеке саласына, әлеуметтік және мемлекеттік басқарудың басқа да салаларына дамуына әсерін бағалау;
- квазимемлекеттік сектор субъектілерінің активтері мен басқа да активтерді басқару аудиті.

Сурет 1 – Мемлекеттік аудиттің жаңа бағыттары

Кез келген мемлекеттік аудиттің түрін жүргізуге келесі аудиттің кезеңдері тән:

- аудит объектісімен алдын-ала танысу;
- аудит жүргізу жоспарын әзірлеу;

- қажетті ақпаратты жинау және жүйелеу;
- аудит нәтижелерін жинақтау.

IT-аудит - ақпараттық жүйелердің жұмысын оңтайландыру, демек тұтастай бизнесте компанияның шынайылық жағдайына әсерін тигізетін механизмдердің бірі.

IT аудитінің негізгі мақсаты ақпараттық технологияларды қолданумен байланысты тәуекелдерді бағалау, олардың бақылауын бағалау және тәуекелдерді төмендету қажет жерлерде түзету шараларын қабылдау бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

IT аудиторлық жұмысының көлемін анықтау үшін IT-диагностикасын жүргізу үшін жұмыс уақытын және жұмысты ұйымдастыру ұсынылады. Диагноз 3-5 жұмыс күні ішінде жүзеге асырылады. Диагностика кезінде IT саласында негізгі проблемаларды анықтау үшін қажетті ақпарат жиналады. Осы ақпарат негізінде компанияның IT-аудиті бойынша егжей-тегжейлі ұсыныстар жасалды. [2]

IT-инфрақұрылымын жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу:

- әр ұсынысты орындау құнын бағалау;
- ұсынымдарды іске асыру жоспары.
- IT инфрақұрылымын қайта құру бойынша ұсынымдар.

IT-инфрақұрылымы мынадай көрсеткіштердің аудит және сараптама бөлігі ретінде сынақтан өткізіледі: өнімділік, функцияны толық, қауіпсіздікті, IT-процестерді тұтастығын, және басқалар.

Нәтижесінде, компания ұсынымдар мен жұмыс жоспарын іске асыру үшін шығын сметасын бар, анықталған IT-инфрақұрылым және бизнес қажеттіліктеріне арасындағы сәйкессіздіктер, проблемалар және IT-инфрақұрылымын дамыту тәуекелдер, сондай-ақ түзету іс-қимыл үшін ұсынымдар сипаттамасы алады.

Бұл ақпарат автоматтандыру стратегиясын құру және IT инвестициялау ең тиімді жолдарын анықтау үшін негіз болып табылады.

Экологиялық аудит экологиялық экспертиза және экологиялық инспекциямен қатар тең құқылы жағдайды иемденуі қажет. Ең бастысы экологиялық аудит қосымша бюджеттік шығындарсыз қоршаған табиғи ортаны қорғауды басқаруды нығайтуға, экоманеджменттің тиімділігін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Сондықтан да мемлекет экологиялық аудитті дамытуда және сәйкесіне оның әрекет етуі үшін құқықтық және нормативтік негіздерді құруда қызығушылық танытуы қажет. Экологиялық дағдарыстың қауіпті көріністерінің бірі - су, жер ресурстарының азаюы мен ластануы, қауіпті стихиялық апаттардың бас көтеруі, ормансыздануы, биологиялық көптүрліліктің түрлерінің қысқаруы және де осының салдарының бірі ретінде республика аймақтарының 60%-ының шөлге айналуы болып табылады. Адам денсаулығына ең көп зиянды ауа бассейнін ластануы әкеледі. Ол глобальды және аймақтық экологиялық жағдайдың қалыптасуына шешуші әсер ететіннің ішіндегі ең көп салалысы болып табылады. Өйткені, бұл сфера зиянды заттарды тастаулардан қорғалмаған және өнімдерінің алмасуы арқылы тікелей байланысқа түс еді. «Ауаның ластану процесі» деген түсінік әуе ортасын ластаушы қалдықтардың тасталынуын білдіреді. «Ауаның ластануы» терминін онда ластаушы заттардың бар болуы немесе ауаның құрамында кездесуі деп түсінуге болады, оған қоса осы ластануды қабылдаушыларға ұзақ мерзім бойы кері әсер ететіндей мөлшерде болатынын білдіреді. Қазақстан бойынша зиянды заттардың тасталынуының жиынтығы бойынша ерекше орындарды келесі аймақтар алады: Қарағанды (43,4%); Павлодар (18,9%); Шығыс Қазақстан (7,1%); Атырау (5,8%) облыстары. Олар Қазақстанның басты өнеркәсіптік аймақтары болып табылады. Атмосфералық мәселелерді шешу, келтірілген мәліметтерден көрініп отырғандай, осы аймақтардың, олардың үлесіне республиканың стационарлы өнеркәсіптік көздерінен жалпы тасталынатын зиянды заттардың 76,5%-ы тиесілі болғандықтан, күш салуға байланысты болып отыр. Атмосфераның ластануының негізгі көзі энергетикалық өнеркәсіптік кәсіпорындары болып табылады. 2008ж өнеркәсіптік көздерден тасталынған жалпы тасталым көлемінің ішінен энергетикалық өнеркәсіптік кәсіпорындардың үлесіне 1098,5 мың тонна келіп отыр.

Кез келген қаланың және өнеркәсіп орталығының атмосферасында кездесетін, ең көп

таралған ластаушылар - жалпы зиянды заттардың жиынтығының 95%-ын құрайтын қатты заттар (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот оксиді, күкірт ангидридтері, көмірсутектер болып табылады. Жамбыл облысында өнеркәсіп қалдықтары 3,3 мың га жерді алып жатыр, олардың сол жерлерде 58 млн. т. жиналған, соның ішінде 33 млн. т. радиоактивті қалдықтар. Облыстық қоршаған ортаны қорғау бөлімдері тарапынан жер ресурстарына келтірілген экономикалық зиянды жою үшін шаралар қолданылады. Республикамызда 184 мың га жер құртылған, солардың ішінде рекультивациядан 59 мың га жер өтуі керек. Бірақ бұл бағытта жұмыстар өте баяу жүріп жатыр. Мысалы, Жамбыл облысында рекультивациядан 1008 га жер өту керек, ал соңғы 4 жыл ішінде құртылған жердің бір де бір гектары рекультивацияланбаған.

Оңтүстік Қазақстан облысының ластаушы зат түрлерінің саны 7 мыңнан асып жығылады. Өнеркәсіп орындарының күйеге шығарылатын шаң - тозаңдарды ұстап қалатын құрал - жабдықтармен қамтамасыз етілуі небәрі 65% төңірегінде ғана. Ал, қала халқының әрбір тұрғынына шаққанда жылына 260 килограмм зиянды қалдықтар қоршаған ортаға шығарылады. Оның ішінде құрамында қорғасын, фосфор қосылыстары бар заттар, фторлы сутек, аммиак, көмір қышқыл газы, азот оксидтері, күкіртті газ және өзге құрылыс мекемелерінің қоқыстары бар. Қоршаған ортаға шығарылатын жалпы қоқыс мөлшерінің зиянды заттар үлесінің 40% автокөліктердің іштен жану двигателдерінің жұмысы нәтижесінде түзілген газдар құрайды. Оңтүстік Қазақстан облысында суды тиімді пайдалану да өз дұрыс шешімін күткен мәселе. Жыл сайын өнеркәсіп, ауыл шаруашылық жұмыстары мен тұрмыс қажетін өтеу, күн - көк саласында таза судың 6 шаршы метр мөлшері жұмсалады және мұның 4,2 бөлігі мөлшері облыс аймағындағы су көздерінен түзіледі. Таза судың 90% астамы ауыл - шаруашылық жұмыстарында пайдаланылады. Суару жүйелерінде 1 шаршы метр мөлшеріндегі су ысырапқа ұшырайды. Соңғы 10-15 жыл ішінде облыс ауқымындағы 40-шақты шағын өзендер суалып, тартылып кетті. Облыс аймағында орман алқабы 1,3 миллион гектардай аланды алып жатыр, яғни небәрі 12%, ал, бұл көрсеткіш негізінде 22-26% болуға тиіс еді. Орман қорына кіретін 1 миллион гектардай жер бетіне ағаш отырғызылған емес және мұның 97% ауыл шаруашылық мекемелері мен жайлымы үшін пайдаланылады. Ал, бұл жер қыртысының нығыздалып су эрозиясына жол ашады. Су қоймасы, тоғандардағы балық дүниеліктерін жөнді - жосықсыз пайдалану олардың күрт азаюына, ал, тіпті кейбір түрлердің жойылып кетуіне де әкеліп соқтырды. [3]

Стратегиялық аудит стратегиялық менеджмент жүргізілетін ұйымның осы бөлімшелерінің жұмыс сапасын тексеру және бағалау болып табылады. Мұндай аудит толық болуы мүмкін; стратегиялық басқару үдерісінің кезеңдеріне тоқталу немесе бағытталған - тек үдерістің бір бөлігіне әсер ету. Бұдан басқа, аудит ресімделуі мүмкін, яғни, ұйымның ережелеріне және процедураларына қатаң ұстануға немесе ұйымның жұмысын бағалауға және оны қашан орындау керектігіне қатысты менеджерге кең бостандықты беру.

Стратегиялық аудит, сыртқы және ішкі факторлардың әсеріне үнемі өзгеріп амплитудасының жылдам реакция ұйымға ықпал ететін, ол аудиттелген экономикалық субъектілердің экономикалық тұрақтылық құралы болып табылады.

Әлемдік қауымдастықта бүгінгі деструктивті экономикалық қатынастардың даму коммерциялық тұлғалардың жасаған стратегиясын, сондай-ақ қолданыстағы ұйымдар үшін барабар стратегиясын әзірлеу қиындықтар таңдау проблемасы аудиторлық сапалы өзгерістер жаңа жолдарын ашады. Түрлі мүдделі топтар қысқа мерзімді басқару шешімдерін қабылдау үшін пайдаланылатын бухгалтерлік есеп деректерінің дұрыстығын тексеру үшін тек белгілі бір техникалық және тактикалық рәсімдер орындау аудиторларды бағаланған осы уақытқа құрылуынан бастап ресейлік аудит жалпы векторы. аудит есептері ұзақ мерзімді экономикалық субъектінің мақсаттары мен ұйымның қаржылық-экономикалық жағдайының сапалы дамуының ынталандырушы диалектика қол жеткізу үшін қажетті ақпаратты жетіспеді. Оның орындалуын аудиторлық бақылау кейін стратегиясын қалыптастыруға Тұтынушыға көмек тез сыртқы және ішкі факторлардың әсеріне үнемі өзгеріп амплитудасы жауап және осылайша экономикалық турбуленттілік атынан жұмыс істейтін тұрақты даму

ұйымдарды қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Осылайша, қазіргі экономикалық жағдайда ұйымның аудит стратегиясы маңызды болып, және оның мақсатты параметрін, құрылымын және әдістемелік қолдау анықтау проблемасы өзекті болып табылады.

Стратегиялық аудиттің дамуының мазмұны мен мазмұны ұйымның даму стратегиясының тұжырымдамасынан туындайды. Экономиканың стратегиялық дамуына шетелдік және отандық ғалымдар да үлкен көңіл бөледі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 12 қарашадағы № 392-V Заңы.
2. Мемлекетті басқару жүйесіндегі ішкі мемлекеттік аудит, <http://www.inform.kz>
3. Мемлекеттік аудит экономиканы басқару құралы ретінде, А.Б. Зейнельгабдин, д.э.н., профессор.

УДҚ 346.18

ШЕТЕЛДЕРДЕ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕПТІЛІКТІ НОРМАТИВТІК РЕТТЕУДІҢ ҚАЗІРГІ ЖҮЙЕЛЕРІ

Мұсабаева Айгерім Саматқызы

m.ai-kerim@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ.

Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі –Тажикенова Сапия Каргабаевна

Бухгалтерлік есептің қандай да бір жүйесін қолдану елдердің ерекшеліктеріне байланысты болады. Ұлттық есептік қағидаларды қалыптастыру және қайтадан өзгерту алдын-ала белгілейді: елдің территориялық орналасуын, экономикалық дамудың тарихи алғышарттарын, мәдени дәстүрлерді, құқықтық қатынастарды, қазіргі саяси жағдай.

Қаржылық есептілікті құру және ұсынуды реттейтін қолданыстағы үлгілерді зерттеу көрсеткендей, қолданылатын стандарттарға қатысты, барлық елдерді екі топқа бөлуге болады:

- есеп және есептіліктің ұлттық жүйесін қолданушы елдер;
- есеп және есептіліктің жалпы қабылданған қағидаларының ұлттықтың үстіндегі жүйесін қолданушы елдер, оларды әртүрлі деңгейде өздерінің есеп және есептілігінің ұлттық жүйесіне енгізеді.

Әлемнің 500 ірі компаниясын негізге ала отырып, «Fortune» журналының рейтингіне сәйкес, есептілікті құрған кезде есеп және есептіліктің жалпы қабылданған қағидаларының жиі қолданылатын жүйелері IFRS (IAS), US GAAP және Japan GAAP [1] болып танылды.

Берілген жағдайда стандартты таңдаған кезде географиялық және саяси факторлар рөл атқарады. Мысалыға, Израиль мен Оңтүстік Америка АҚШ ықпалында отыр және көбінесе АҚШ-ның БЕНҚ (ОПБУ) қолданады, ал ҚЕХС қолдану аз таралған.

Елдің экономикалық дамуы да үлкен рөл атқарады. Сонымен, Бағалы қағаздар бойынша комиссияны халықаралық ұйымдастырудың (International Organization of Securities Commissions, IOSCO) мәліметтеріне сүйенсек нарықтың үлкен бөлігі АҚШ БЕНҚ бойынша өз есептілігін құратын компанияларға тиесілі [2]. Бұл жағдайда капиталдандыру – бұл компанияның жай акцияларына баға белгілеуді шығарылған жай акциялардың жалпы санына айналдыру (ашық нарықтағы компанияның бағасы). Осы көрсеткіш бойынша ҚЕХС қолдану АҚШ БЕНҚ айтарлықтай орын береді, өйткені АҚШ үлкен және белсенді қорлық нарық бар. Өз кезегінде ҚЕХС қолданатын елдер (ЕО елдерін қоспағанда) жекелеп алғанда белсенді қорлық нарықтары жоқ немесе бар, бірақ үлесі елеусіз және сәйкесінше қаржылық маңызды